

SYSTEM WJAZDU/ WYJAZDU:

WYTYCZNE DLA KADRY KIEROWNICZEJ DOTYCZĄCE PRAW PODSTAWOWYCH

REPORT

Contents

System Wjazdu/Wyjazdu a prawa podstawowe

Wytyczne Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej

Metodologia badań

1. Skuteczne informowanie obywateli państw spoza UE

- 1.1 Wybrane kluczowe wnioski
- 1.2 Odniesienia prawne
- 1.3 Wytyczne
- 1.4 Więcej informacji

2. Traktowanie obywateli państw trzecich oczekujących na kontrolę graniczną z godnością

- 2.1 Wybrane kluczowe wnioski
- 2.2 Odniesienia prawne
- 2.3 Wytyczne
- 2.4 Więcej informacji

3. Przestrzeganie przepisów dotyczących prywatności i ochrony danych

- 3.1 Wybrane kluczowe wnioski
- 3.2 Odniesienia prawne
- 3.3 Wytyczne
- 3.4 Więcej informacji

4. Przetwarzanie danych biometrycznych w sposób godny i zgodny z prawem

- 4.1 Wybrane kluczowe wnioski
- 4.1 Odniesienia prawne
- 4.2 Wytyczne
- 4.3 Więcej informacji

5. Wspieranie obywateli spoza UE o szczególnych potrzebach

- 5.1 Wybrane kluczowe wnioski
- 5.2 Odniesienia prawne
- 5.3 Wytyczne
- 5.4 Więcej informacji

6. Wykorzystanie danych z Systemu Wjazdu/Wyjazdu zgodnie z prawami podstawowymi

- 6.1 Wybrane kluczowe wnioski
- 6.2 Odniesienia prawne
- 6.3 Wytyczne
- 6.4 Więcej informacji

7. Włączenie praw podstawowych do szkoleń

7.1 Wybrane kluczowe wnioski

7.2 Odniesienia prawne

7.3 Wytyczne

7.4 Więcej informacji

Endnotes

About this publication

System Wjazdu/Wyjazdu a prawa podstawowe

System Wjazdu/Wyjazdu (EES) jest wielkoskalowym systemem informacyjnym Unii Europejskiej służącym do rejestrowania wjazdu i wyjazdu obywateli państw trzecich przebywających na krótkich pobytach w strefie Schengen. Podstawę prawną tego systemu stanowi rozporządzenie w sprawie EES ([rozporządzenie \(UE\) 2017/2226](#), z późniejszymi zmianami), które rejestruje i przechowuje dane osobowe, w tym wizerunki twarzy i odciski palców. System Wjazdu/Wyjazdu, zaprojektowany w celu wzmocnienia zarządzania granicami i poprawy skuteczności kontroli migracji, zastępuje ręczne stemplowanie paszportów na granicach zautomatyzowanym gromadzeniem i weryfikacją danych.

Komisja Europejska szacuje, że dane dotyczące około [300 mln przypadków przekroczenia granicy](#) przez obywateli państw trzecich będą rejestrowane w EES rocznie – zauważając, że liczba ta odnosi się do poszczególnych przypadków przekroczenia granicy, a nie do osób. Zgodnie z decyzją wykonawczą [Komisji \(UE\) 2025/1544](#), EES zacznie działać 12 października 2025 r. Zgodnie z [rozporządzeniem \(UE\) 2025/1534](#) nie wszystkie funkcje EES zostaną wdrożone w pierwszym sześciomiesięcznym progresywnym okresie początkowym.

Chociaż EES obiecuje korzyści operacyjne, jego wdrożenie ma również znaczący wpływ na prawa podstawowe obywateli państw trzecich. Wymaga to środków łagodzących, na przykład zmniejszenia trudności dla pasażerów wymagających szczególnego traktowania. System ten obejmuje szeroki zakres praw zapisanych w [Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej](#) („Karta”), w tym: godności ludzkiej (art. 1), poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 7), ochrony danych osobowych (art. 8), niedyskryminacji (art. 21) oraz szczególnej ochrony dzieci, osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych (art. 24–26). Może również wpływać na prawo do azylu (art. 18) i zasadę non-refoulement (art. 19).

Wykonywanie prawa do skutecznego środka prawnego (art. 47) od nieprawidłowych decyzji opartych na rejestrach EES jest również kwestią kluczową, biorąc pod uwagę, że pomimo zabezpieczeń mogą wystąpić błędy w dopasowywaniu danych biometrycznych. Wskaźnik fałszywych wyników nigdy nie będzie zerowy. W przypadku systemu, który przetwarza setki milionów rekordów, nawet bardzo mały poziom błędów wpływa na znaczną liczbę osób.

Prawa wynikające z karty, które są zawarte w [Europejskiej Konwencji Praw Człowieka](#) (EKPC) i jej protokołach, należy interpretować w taki sam sposób jak równoważne prawa wynikające z EKPC, zgodnie z art. 52 ust. 3 Karty. Oznacza to, że przy określaniu znaczenia i treści praw określonych zarówno w Karcie, jak i w EKPC należy uwzględnić [orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka](#) (ETPC). Dotyczy to wielu praw wynikających z Karty.

Samo rozporządzenie w sprawie EES zawiera liczne zabezpieczenia praw podstawowych, które należy wdrożyć podczas obsługi systemu. W przypadku obywateli państw trzecich decyzje oparte na danych EES muszą być przejrzyste i sprawiedliwe. Obywatele państw trzecich o szczególnych potrzebach, takich jak dzieci, nie powinni ponosić dodatkowego obciążenia (art. 10), a w celu zapewnienia dokładności danych (art. 35 i 39), dostępu do informacji (art. 50) oraz prawa do

sprostowania lub dochodzenia roszczeń (art. 52) należy wprowadzić skuteczne zabezpieczenia. Zabezpieczenia te nie tylko wypełniają zobowiązania prawne, ale także zwiększają niezawodność i funkcjonalność samego systemu.

System Wjazdu/Wyjazdu jest jednym z sześciu wielkoskalowych systemów informacyjnych, które UE tworzy w celu wspierania zarządzania azylem, granicami i imigracją, policji i bezpieczeństwa wewnętrznego. Systemy te staną się interoperacyjne, co oznacza, że odpowiedzialne organy będą miały dostęp do niektórych danych lub będą mogły je przeglądać we wszystkich systemach, na przykład w celu ustalenia tożsamości obywatela państwa trzeciego. Luki w wiarygodności i dokładności danych w EES mogą zatem prowadzić do niekorzystnych skutków dla osób fizycznych w innych procedurach, takich jak procedury azylowe lub imigracyjne, w ujęciu bardziej ogólnym. Przegląd zagrożeń dla praw podstawowych i możliwości związanych z wielkoskalowymi systemami informatycznymi UE można znaleźć na [internetowej platformie informacyjnej poświęconej unijnym systemom informatycznym](#) do celów migracji i policji oraz ich interoperacyjności, którą Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) opublikowała w 2024 r. Platforma informuje obywateli państw trzecich, prawników i organizacje społeczeństwa obywatelskiego o głównych cechach unijnych systemów informatycznych i zawiera wskazówki, jak pomóc osobom, których dane dotyczą, w korzystaniu z przysługujących im praw.

Wytyczne Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej

Na podstawie badań przeprowadzonych w okresie od maja do września 2024 r. Agencja Praw Podstawowych UE (FRA) opracowała zestaw zagadnień dotyczących praw podstawowych związanych z funkcjonowaniem systemu EES, które były przedmiotem konsultacji z praktykami i ekspertami podczas warsztatów we wrześniu 2024 r. oraz w trakcie szkoleń organizowanych przez Europejską Agencję Straży Granicznej i Przybrzeżnej.

Niniejsze wytyczne są przeznaczone dla osób odpowiedzialnych za wdrażanie i funkcjonowanie systemu EES. Są one skierowane do personelu ministerstw i/lub organów zarządzania granicami odpowiedzialnego za EES oraz do kadry kierowniczej służb granicznych na przejściach granicznych (BCP).

Chociaż rozporządzenie w sprawie EES ([Rozporządzenie \(UE\) 2017/2226](#), ze zmianami) oraz praktyczny podręcznik Komisji Europejskiej dla organów krajowych korzystających z EES na podstawie art. 71 rozporządzenia dostarczają niezbędnych informacji do obsługi systemu, niniejsze wytyczne wprowadzają perspektywę praw podstawowych. Przekształcają wymogi prawne w praktyczne wskazówki, opierając się na rzeczywistych wyzwaniach obserwowanych na granicy.

Nie mając charakteru wyczerpującego, wytyczne te dla osób odpowiedzialnych za EES koncentrują się na siedmiu aspektach operacyjnych, które badania wskazały jako najistotniejsze dla ochrony praw podstawowych:

- skuteczne informowanie obywateli państw trzecich;
- traktowanie osób oczekujących na kontrolę graniczną z poszanowaniem godności;
- przestrzeganie przepisów o ochronie danych;
- pobieranie danych biometrycznych w sposób godny;
- wspieranie obywateli państw trzecich o szczególnych potrzebach;
- korzystanie z danych EES zgodnie z prawami podstawowymi;
- uwzględnianie praw podstawowych w szkoleniach.

Dla każdego z tych obszarów wytyczne FRA rozpoczynają się od przedstawienia kontekstu, prezentują wybrane wyniki badań i opisują kluczowe aspekty ram prawnych UE. Same wytyczne, przedstawione w formie punktów, koncentrują się na zagadnieniach, które badania terenowe FRA i związane z nimi dyskusje wskazały jako najistotniejsze. W zależności od krajowej struktury odpowiedzialności administracyjnej, duża część wytycznych może również należeć do kompetencji kadry kierowniczej na poziomie BCP. Takie wytyczne są odpowiednio oznaczone i mogą dotyczyć na przykład kwestii logistycznych, takich jak organizacja systemów samoobsługowej rejestracji i stref oczekiwania, przygotowanie protokołów obowiązujących na całym BCP oraz umów o współpracy, koordynacja zapotrzebowania kadrowego, określanie potrzeb sprzętowych czy organizacja szkoleń. Część wytycznych może również odnosić się do zadań liderów zmian, którzy bezpośrednio nadzorują, kierują i koordynują pracę funkcjonariuszy pierwszej linii oraz nadzorują kontrole drugiego poziomu, przy których pasażerowie podlegają

bardziej szczegółowej weryfikacji. Na końcu każdego rozdziału czytelnik znajdzie odnośniki do literatury i materiałów do dalszego zgłębiania tematu.

Niniejsze wytyczne dla osób odpowiedzialnych za EES są publikowane równocześnie z odrębnym opracowaniem wytycznych dla funkcjonariuszy straży granicznej korzystających z EES podczas kontroli pierwszej linii, [System Wjazdu/Wyjazdu: Wytyczne dla straży granicznej dotyczące praw podstawowych](#), 2025 r. Niniejsze wytyczne FRA obowiązują od momentu wdrożenia systemu EES. Niektóre wskazówki zawarte w danej sekcji stają się istotne dopiero po wdrożeniu wszystkich funkcji EES.

Wytyczne te koncentrują się wyłącznie na zagadnieniach związanych z prawami podstawowymi w kontekście funkcjonowania EES w ramach zarządzania granicami i migracjami. Nie obejmują dostępu organów ścigania do EES w celu zwalczania terroryzmu i poważnej przestępczości, gdyż stanowi to odrębny cel, w który zaangażowane są inne organy niż te, do których adresowane są niniejsze wytyczne.

W kwestiach związanych z zarządzaniem granicami, które nie zostały objęte tymi wytycznymi, czytelnik może odwołać się do następujących publikacji FRA.

- Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Kontrola graniczne a prawa podstawowe na lądowych granicach zewnętrznych – praktyczne wskazówki](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2020 r. Są to praktyczne wskazówki dla funkcjonariuszy straży granicznej.
- Rada Europy, Europejski Trybunał Praw Człowieka i Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Podręcznik europejskiego prawa dotyczącego azylu, granic i imigracji – Wydanie 2020](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2020, w szczególności rozdział 2. Aktualizacja zaplanowana na 2026 r.
- Rada Europy, Europejski Trybunał Praw Człowieka, Europejski Inspektor Ochrony Danych i Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Podręcznik europejskiego prawa o ochronie danych – wydanie z 2018 r.](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2018 r. Wytyczne wyjaśniają odpowiednie standardy ochrony danych.
- Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Skutki zobowiązania do dostarczenia odcisków palców dla systemu Eurodac w kontekście praw podstawowych](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2015 r.
- Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Prawo do informacji – Poradnik dla organów pobierających odciski palców do systemu EURODAC](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2019 r. Zostało to opublikowane wraz z Grupą ds. Koordynacji Nadzoru nad Eurodac.
- Platforma informacyjna FRA poświęcona [unijnym systemom informatycznym](#) w zakresie migracji i policji, zawierająca opis wielkoskalowych systemów informatycznych UE dotyczących granic, wiz, azylu i migracji oraz ich interoperacyjności (grudzień 2024 r.).

Metodologia badań

FRA przeprowadziła badania i wniosła wiedzę specjalistyczną w zakresie praw podstawowych do działań szkoleniowych dotyczących EES, ponieważ system ten będzie przetwarzał dane osobowe, w tym wrażliwe dane biometryczne, setek milionów obywateli państw spoza UE każdego roku.

Badania FRA miały na celu zebranie doświadczeń i oczekiwań praktyków i ekspertów w kwestiach istotnych dla wdrożenia EES. Badania objęły gromadzenie i przetwarzanie danych biometrycznych na granicach, na przykład za pośrednictwem zautomatyzowanych bramek kontroli granicznej, dostarczanie informacji obywatelom państw trzecich lub zarządzanie kolejkami w miejscach o ograniczonej przestrzeni.

W okresie od maja do września 2024 r. FRA gromadziła doświadczenia funkcjonariuszy straży granicznej, organów krajowych, organów ochrony danych i ekspertów ds. praw podstawowych. Badania terenowe przeprowadzono w sześciu państwach członkowskich UE, obejmując dziewięć punktów kontroli granicznej na granicach powietrznych, morskich i lądowych z odpowiednim doświadczeniem w przetwarzaniu danych biometrycznych na granicach. Dokładniej rzecz ujmując, zrealizowano następujące zadania badawcze.

- Przeprowadzono wywiady z 30 organami i ekspertami na szczeblu krajowym, po pięciu w każdym z następujących państw członkowskich: Bułgaria, Estonia, Francja, Niemcy, Włochy i Polska.
- W dziewięciu punktach kontroli granicznej przeprowadzono wywiady z 61 kierownikami zmian i 25 innymi zainteresowanymi stronami, takimi jak operatorzy portów lotniczych, przedsiębiorstwa transportowe i organizacje pozarządowe. W tych punktach kontroli granicznej straż graniczna zaoferowała dla badaczy oględziny z przewodnikiem, co umożliwiło przeprowadzenie obserwacji uczestniczącej.
- Na dziewięciu przejściach granicznych, obejmujących łącznie 177 funkcjonariuszy straży granicznej, przeprowadzono ankietę.
- Pracownicy FRA odwiedzili pięć punktów kontroli granicznej (lotniska we Frankfurcie i Wiedniu, terminal Eurostar we Francji oraz porty w Marsylii i Bari), obserwując i omawiając przygotowania do EES z odpowiednimi organami państw członkowskich.

Badania przeprowadzono w następujących punktach kontroli granicznej:

- Bułgaria – Kapitan Andreewo (przejście graniczne) i port lotniczy w Sofii;
- Estonia – Narwa (lądowy punkt graniczny);
- Francja – port w Marsylii i przejście graniczne Eurostar;
- Włochy – port lotniczy Rzym-Fiumicino i port w Bari; oraz
- Polska – Medyka (przejście graniczne) i port lotniczy w Warszawie.

Wyniki badań stanowiły punkt wyjścia do opracowania niniejszych wytycznych FRA.

1. Skuteczne informowanie obywateli państw spoza UE

Prawo do informacji ma kluczowe znaczenie dla funkcjonowania EES, ponieważ zapewnia przejrzystość i umożliwia ochronę praw podstawowych. Informacje promują odpowiedzialność, jasność prawa i zaufanie do unijnego systemu zarządzania granicami.

1.1 Wybrane kluczowe wnioski

Poniższe wnioski zostały uzyskane w wyniku badań jakościowych.

- Żadne z przejść granicznych (BCP), w których prowadzono badania terenowe, z wyjątkiem Medyki (Polska) i Narwy (Estonia), nie dysponowało tablicami informacyjnymi ani ulotkami przy kontroli pierwszej linii.
- Powszechna opinia we wszystkich BCP objętych badaniami wskazuje na potrzebę przewidywania momentu przekazywania informacji obywatelom państw trzecich.
- Lider zmiany w Estonii zauważył, że „w przyszłości konieczność fotografowania niemowląt w wózkach... sprawi trudności... osobie, która to wykonuje, ponieważ będzie musiała wyjaśnić rodzicowi, dlaczego robi zdjęcie jego dziecka.”
- Naukowcy w Niemczech i we Włoszech zwrócili uwagę, że obywatele państw trzecich mogą nie w pełni rozumieć przekazywane informacje.
- Jeden z naukowców w Bułgarii podkreślił potencjalne ryzyka związane z barierami językowymi i niespójnym przekazywaniem informacji w różnych państwach członkowskich.

Ankieta przeprowadzona wśród funkcjonariuszy straży granicznej ujawniła następujące ustalenia:

- 84% funkcjonariuszy straży granicznej stwierdziło, że na podstawie własnego doświadczenia wcześniejsze udostępnienie pasażerom informacji na temat celu, procedur i praw związanych z gromadzeniem danych w EES jest niezbędne do zapewnienia jakości danych biometrycznych (n = 175) [i] .
- 91% funkcjonariuszy uważa, że wcześniejsze udostępnienie obywatelom państw trzecich informacji dotyczących wymogów wjazdowych ułatwiłoby komunikację z nimi podczas kontroli pierwszej linii, wraz z wykorzystaniem wideo informacyjnych podczas oczekiwania (81%), dostępu do narzędzi tłumaczeniowych (77%), pisemnych materiałów informacyjnych udostępnianych podczas oczekiwania (70%) oraz personelu wspierającego w językach obcych (68%) (n = 176).
- 37% funkcjonariuszy wskazało, że wielu lub niektórzy obywatele państw trzecich nie są dobrze poinformowani o procedurach kontroli, co negatywnie wpływa na ich pracę (n = 161).
- Funkcjonariusze wymienili następujące wyzwania związane z przekazywaniem informacji obywatelom państw trzecich: presję czasową (73%), niewystarczającą ilość materiałów informacyjnych (61%), trudności komunikacyjne i językowe (59%) oraz brak wystarczającej wiedzy merytorycznej (43%) (n = 172).

1.2 Odniesienia prawne

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie EES obywatele państw trzecich muszą być wyraźnie informowani o wykorzystywaniu ich danych osobowych, ich obowiązkach i prawach. W art. 50 ust. 1 rozporządzenia wymieniono, o czym należy informować obywateli państw trzecich i w jaki sposób należy ich informować. Zobowiązuje on państwa członkowskie do informowania ich o potrzebie dostarczenia odcisków palców i wizerunków twarzy, konsekwencjach odmowy oraz możliwości udostępnienia danych organom ścigania lub do celów powrotu. Osoby fizyczne muszą być również informowane o przysługujących im prawach do dostępu do swoich danych, ich poprawiania lub usuwania, o wykorzystywaniu danych do monitorowania przekroczenia dozwolonego okresu pobytu, o okresach zatrzymywania danych oraz o prawie do wnoszenia skarg. W rozporządzeniu wyjaśniono, że informacje muszą mieć formę pisemną, być zwięzłe, przejrzyste, zrozumiałe, łatwo dostępne, muszą być sporządzone prostym językiem oraz muszą być sporządzone w języku zrozumiałym dla obywateli państw trzecich lub co do którego można zasadnie oczekiwać, że zostanie przez nich zrozumiany. W [decyzji wykonawczej Komisji \(UE\) 2022/1337 z dnia 28 lipca 2022 r.](#) określono wzór na potrzeby przekazywania informacji.

Prawo do informacji określone w rozporządzeniu w sprawie EES uzupełnia unijne przepisy o ochronie danych (zob. sekcja 3), w szczególności [rozporządzenie \(UE\) 2016/679](#) (ogólne rozporządzenie o ochronie danych (RODO)). Rozporządzenie w sprawie EES należy interpretować zgodnie z prawem do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego oraz do ochrony danych osobowych określonym w art. 7 i 8 Karty, a także z prawem do skutecznego środka prawnego określonym w art. 47 Karty. Musi ono również być zgodne z prawem do dobrej administracji, które jest ogólną zasadą prawa Unii. Aby promować sprawiedliwość i ochronę prawną przy informowaniu obywateli państw trzecich, organy krajowe muszą unikać dyskryminacji zakazanej na mocy art. 21 Karty i podejmować niezbędne środki w celu poszanowania praw dziecka (art. 24), osób starszych (art. 25) i osób niepełnosprawnych (art. 26).

1.3 Wytyczne

Poniższe wytyczne mogą pomóc organom krajowym w dostarczaniu informacji na temat EES obywatelom państw trzecich w skuteczny i niedyskryminacyjny sposób, z poszanowaniem praw podstawowych.

- Wytyczne 1.1: Udostępnienie [europejskiej kampanii informacyjnej na temat EES](#) na oficjalnej krajowej stronie internetowej i uzupełnienie jej, w stosownych przypadkach, o informacje na szczeblu krajowym udostępniane online.

Poniższe wytyczne mogą również wchodzić w zakres kompetencji urzędników wyższego szczebla na przejściach granicznych.

- Wytyczne 1.2: Opracowywanie materiałów informacyjnych tak konkretnych i szczegółowych, jak to możliwe, wskazujących osoby odpowiedzialne za kwestie ochrony danych oraz za

przyjmowanie skarg, wraz z ich danymi kontaktowymi.

- Wytyczne 1.3: Wsparcie BCP w zakresie zakładania punktów informacyjnych na miejscu, zapewnienia informacji w wielu językach i w formatach dostępnych, takich jak kody QR, plakaty, ulotki, ekrany z filmami informacyjnymi, stanowiska w alfabecie Braille’a, informacje audio, piktogramy lub symbole dla dzieci.
- Wytyczne 1.4: Zachęcanie BCP do dystrybucji kodów QR prowadzących do usługi internetowej umożliwiającej sprawdzenie liczby pozostałych dni dozwolonego pobytu.
- Wytyczne 1.5: Regularne monitorowanie, czy materiały informacyjne wywieszone na BCP są łatwo dostępne dla wszystkich obywateli państw trzecich, bez konieczności opuszczania kolejki.
- Wytyczne 1.6: Dysponowanie odpowiednią liczbą personelu na BCP, który odpowiada na pytania obywateli państw trzecich w różnych istotnych językach.
- Wytyczne 1.7: W razie potrzeby i możliwości udostępnienie mediatorów kulturowych lub podobnego personelu wspierającego na BCP w celu pomocy obywatelom państw trzecich podczas samoobsługowej rejestracji, w szczególności osobom o szczególnych potrzebach i z ograniczonymi umiejętnościami cyfrowymi, oraz w celu ułatwienia identyfikacji i skierowania osób należących do grup szczególnie wrażliwych.
- Wytyczne 1.8: Udostępnianie odpowiednich materiałów informacyjnych oraz, w razie potrzeby, koordynacja z przewoźnikami, biurami podróży, organami wizowymi oraz sąsiednimi BCP w krajach spoza UE w celu wcześniejszego poinformowania obywateli państw trzecich o systemie EES przed podróżą.

1.4 Więcej informacji

- „Praktyczny podręcznik EES” Komisji Europejskiej dla organów krajowych (nieдоступny publicznie).
- Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Kontrole graniczne a prawa podstawowe na lądowych granicach zewnętrznych – praktyczne wskazówki](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2020 r., pkt 7.

2. Traktowanie obywateli państw trzecich oczekujących na kontrolę graniczną z godnością

Obiekty na przejściach granicznych (BCP) często dysponują ograniczoną przestrzenią. Czas oczekiwania może powodować trudności dla obywateli państw trzecich, co jest problemem wykraczającym poza kontekst EES, ale którego skala może być istotnie zwiększona przez funkcjonowanie systemu. Problem ten wymaga odpowiedniego zaprojektowania przestrzeni i zarządzania kolejką.

2.1 Wybrane kluczowe wnioski

Poniższe wnioski zostały uzyskane w wyniku badań jakościowych.

- Infrastruktura do kontroli w pierwszej i drugiej linii na badanych BCP różni się znacznie, przy czym lotniska są zazwyczaj lepiej wyposażone w zarządzanie przepływem pasażerów. Na granicach morskich i lądowych duże natężenie ruchu pojazdów i pieszych może wydłużać czas oczekiwania i stawiać obywateli państw trzecich w niewygodnej sytuacji, szczególnie gdy nie zapewniono odpowiedniego schronienia.
- Kierownik zmiany w porcie w Bari (Włochy) zauważył, że: „Liczba pasażerów wzrosła szalenie, nie ma miejsca... A gdy jest tylu ludzi, trudno jest także zidentyfikować sytuacje krytyczne.” Funkcjonariusz z Kapitan Andreewo (Bułgaria) opisał: „Ludzie wysiadają z autobusu, przechodzą przez kontrolę i stoją na boku, podczas gdy autobus odjeżdża... Jeśli kontrola trwa, powiedzmy, dwie godziny, pasażerowie stoją przez ten czas tam, gdzie znajdują miejsce.”
- Kierownik zmiany na lotnisku w Warszawie (Polska) zauważył, że EES może pozytywnie wpływać na kolejki: „Często pasażerowie mają w paszporcie wiele takich stempli i żeby to wszystko policzyć, potrzeba czasu. A jeśli system sam obliczy te dni pobytu, myślę, że na pewno będzie to miało pozytywny wpływ.”
- Władze we Francji wskazały warunki oczekiwania i sposób pobierania danych biometrycznych jako kwestie, które mogą wpływać na poszanowanie godności ludzkiej. Władze bułgarskie zauważyły, że wprowadzenie EES może prowadzić do wydłużenia czasu obsługi na BCP, co potencjalnie może oddziaływać na traktowanie obywateli państw trzecich.

Badanie przeprowadzone przez straż graniczną ujawniło następujące ustalenia.

- Funkcjonariusze straży granicznej mający doświadczenie w obsłudze e-bramek wskazali następujące środki jako skuteczne w celu ułatwienia przepływu pasażerów: obecność instruktorów kolejek na miejscu (79%), czytelne oznaczenia wskazujące, kto może korzystać z bramek (76%) oraz dostępność i możliwość kontaktu z firmą odpowiedzialną za konserwację techniczną (74%) (n = 140) [ii] [2].
- Większość ankietowanych funkcjonariuszy (87%) uważa, że dostępność personelu

wspierającego, takiego jak asystenci kolejek czy mediatorzy kulturowi, jest pomocna w przeprowadzaniu kontroli w sposób ograniczający trudności dla osób o szczególnych potrzebach w przypadku długich kolejek (n = 177).

2.2 Odniesienia prawne

Zgodnie z art. 7 [kodeksu granicznego Schengen](#) (rozporządzenie (UE) 2016/399) straż graniczna musi w pełni szanować ludzką godność podczas kontroli osób, w szczególności w przypadkach osób wymagającymi szczególnego traktowania. Zgodnie z art. 10 rozporządzenia w sprawie EES korzystanie z EES musi być zgodne z Kartą, EKPC oraz, w przypadku dzieci, z [Konwencją ONZ o prawach dziecka](#). [Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych](#), która jest wiążąca dla UE i wszystkich jej państw członkowskich, chroni prawa osób niepełnosprawnych, na przykład poprzez zapewnienie dostępności transportu (art. 9).

2.3 Wytyczne

Poniższe wytyczne mogą pomóc władzom krajowym w promowaniu godnego traktowania obywateli państw trzecich podczas przetwarzania ich danych osobowych w systemie EES. Mogą one również należeć do kompetencji kadry kierowniczej na przejściach granicznych (BCP).

- Wytyczne 2.1: Wspieranie, tam gdzie jest to zasadne, negocjacji dotyczących przydziału przestrzeni z podmiotem odpowiedzialnym za infrastrukturę BCP, w celu zapewnienia odpowiedniej przestrzeni dla stref oczekiwania, systemów samoobsługowych oraz kontroli pierwszej i drugiej linii.
- Wytyczne 2.2: Udzielanie wytycznych i wsparcia BCP w zakresie zapewnienia właściwych stref oczekiwania z miejscami do siedzenia, wystarczającą liczbą toalet, dostępem do wody pitnej oraz, na lądowych BCP i w portach morskich, zadaszonych miejsc dla pieszych i pasażerów pojazdów, chroniących przed słońcem, deszczem i śniegiem.
- Wytyczne 2.3: Dokładanie wszelkich rozsądnych starań, aby wspierać BCP w utrzymywaniu krótkich czasów oczekiwania, na przykład poprzez skuteczne udostępnianie informacji, zarządzanie kolejką oraz zapewnienie odpowiedniego personelu i wyposażenia.
- Wytyczne 2.4: Zachęcanie punktów kontroli granicznej do opracowania procedur awaryjnych, szczególnie na portach morskich i lądowych BCP, w celu zapewnienia przestrzegania praw podstawowych obywateli państw trzecich w przypadku przedłużających się opóźnień.
- Wytyczne 2.5: Regularne monitorowanie, czy na przejściach granicznych jest wystarczająco dużo miejsca na kontrole drugiej linii związane z Systemem Wjazdu/Wyjazdu, bez ingerowania w przestrzeń potrzebną do przeprowadzania rozmów z osobami ubiegającymi się o azyl lub do identyfikowania potencjalnych ofiar handlu ludźmi.

2.4 Więcej informacji

- „Praktyczny podręcznik EES” Komisji Europejskiej dla organów krajowych (nieдоступny publicznie).
- Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Kontrole graniczne a prawa podstawowe na lądowych granicach zewnętrznych – praktyczne wskazówki](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2020 r., pkt 1

3. Przestrzeganie przepisów dotyczących prywatności i ochrony danych

EES przetwarza dane osobowe, w tym dane biometryczne, a mianowicie odciski palców i wizerunki twarzy. Dane biometryczne są wrażliwymi danymi osobowymi, ponieważ umożliwiają jednoznaczną identyfikację lub uwierzytelnienie osoby fizycznej. Centralne przechowywanie danych setek milionów osób wiąże się z ryzykiem związanym z prawami podstawowymi, które należy ograniczyć za pomocą skutecznych zabezpieczeń w zakresie ochrony danych.

3.1 Wybrane kluczowe wnioski

Poniższe wnioski zostały uzyskane w wyniku badań jakościowych.

- Badania terenowe na przejściach granicznych sugerują, że ogólnie prywatność jest lepiej chroniona na granicach powietrznych, z pewnymi wyjątkami w okresach intensywnej podróży.
- Zdaniem ekspertów z Niemiec, Francji i Włoch interoperacyjność systemów informatycznych UE zwiększa ryzyko związane z ochroną danych.
- W Bułgarii i Polsce specjaliści ds. ochrony danych i pracownicy naukowcy zauważyli, że luki w zakresie zdolności administracyjnych i procedur operacyjnych, w połączeniu z ograniczonym nadzorem, mogą prowadzić do nieuprawnionego dostępu do danych EES, stwarzając ryzyko naruszeń ochrony danych.
- Pewien pracownik naukowy w Bułgarii zidentyfikował zagrożenia dla prawa do dobrej administracji i prawa do skutecznego środka odwoławczego, ponieważ obywatele państw trzecich mogą napotkać trudności w dostępie do własnych danych przechowywanych w EES lub poprawieniu lub usunięciu nieprawidłowych danych.

Ankieta przeprowadzona wśród funkcjonariuszy straży granicznej ujawniła następujące ustalenia.

- 87 % funkcjonariuszy straży granicznej uważa, że dostępność komfortowych warunków zapewniających prywatność jest ważnym zabezpieczeniem jakości danych (n = 176) [iii] [3].

3.2 Odniesienia prawne

W art. 16 rozporządzenia w sprawie EES wymieniono dane osobowe przetwarzane przez EES. W art. 39 przedstawiono wytyczne dotyczące zgodnego z prawem przetwarzania danych osobowych w EES.

Ogólniej rzecz ujmując, w art. 49 rozporządzenia w sprawie EES określono, że unijne przepisy o ochronie danych, w szczególności RODO i [dyrektywa \(UE\) 2016/680](#), mają zastosowanie do przetwarzania danych osobowych w EES przez państwa członkowskie. Zgodnie z art. 5 RODO dane osobowe muszą być przetwarzane zgodnie z prawem, rzetelnie i w sposób przejrzysty.

Przetwarzanie danych biometrycznych podlega ograniczeniom i zabezpieczeniom określonym w art. 9 RODO.

W art. 52 rozporządzenia w sprawie EES opisano prawa do ochrony danych, takie jak prawo dostępu do przechowywanych danych osobowych lub prawo do żądania sprostowania lub usunięcia danych. Zgodnie z art. 50 ust. 1 lit. I) wszystkie osoby fizyczne muszą zostać poinformowane o przysługującym im prawie do wniesienia skargi do odpowiedniego organu nadzorczego, jeżeli uważają, że ich prawa do ochrony danych zostały naruszone (w celu uzyskania informacji zob. sekcja 1).

3.3 Wytyczne

Poniższe wytyczne mogą pomóc władzom krajowym w przetwarzaniu danych osobowych w systemie EES zgodnie z przepisami UE dotyczącymi ochrony danych.

- Wytyczne 3.1: Przeprowadzanie oceny skutków dla ochrony danych przed uruchomieniem nowych komponentów EES, z udziałem krajowych organów ochrony danych, w zależności od potrzeby.
- Wytyczne 3.2: Zapewnienie bezpieczeństwa oraz regularnej konserwacji sprzętu i oprogramowania opracowanego i wdrożonego na poziomie krajowym poprzez ciągłą optymalizację techniczną, proaktywne zabezpieczenia i kontrole systemu.
- Wytyczne 3.1: Stosowanie wielowarstwowych środków cyberbezpieczeństwa w celu ochrony danych osobowych przed nieautoryzowanym dostępem, włamaniami lub niewłaściwym użyciem

Niniejsze wytyczne mogą również należeć do kompetencji kadry kierowniczej na przejściach granicznych (BCP).

- Wytyczne 3.4: Udzielanie wsparcia i wytycznych BCP w zakresie zapewnienia środowiska, które gwarantuje poufność i prywatność podczas zbierania danych osobowych od obywateli państw trzecich.
- Wytyczne 3.5: Wsparcie BCP w instalacji osłon prywatności na systemach samoobsługowych oraz ochronnych folii na ekranach lub oknach kabin kontroli granicznej, jeśli jest to zasadne.
- Wytyczne 3.6: Podnoszenie świadomości w zakresie konsekwencji błędów wprowadzania danych i szczególnie poważnego wpływu, jaki mogą mieć na daną osobę.
- Wytyczne 3.7: Organizowanie szkoleń i udzielanie wytycznych funkcjonariuszom pierwszej linii dotyczących korekt danych dokonywanych na pierwszej linii (np. błędy w samoobsługowej rejestracji) oraz przypadków do przekazania na drugą linię (np. błędne obliczenie dni pobytu), zgodnie z ustalonymi politykami korekty danych.
- Wytyczne 3.8: Organizowanie szkoleń i udzielanie wytycznych funkcjonariuszom, jak skutecznie informować obywateli państw trzecich, którzy zgłaszają żądanie sprostowania, uzupełnienia lub usunięcia danych, o właściwym organie do kontaktu i sposobie postępowania w związku z ich wnioskiem.

3.4 Więcej informacji

- „Praktyczny podręcznik EES” Komisji Europejskiej dla organów krajowych (nieдоступny publicznie).
- Rada Europy, Europejski Trybunał Praw Człowieka i Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Podręcznik europejskiego prawa dotyczącego azylu, granic i imigracji – Wydanie 2020](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2020, w szczególności rozdział 2. Aktualizacja zaplanowana na 2026 r.
- Rada Europy, Europejski Trybunał Praw Człowieka, Europejski Inspektor Ochrony Danych i Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Podręcznik europejskiego prawa o ochronie danych – wydanie z 2018 r.](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2018 r.

4. Przetwarzanie danych biometrycznych w sposób godny i zgodny z prawem

Obywatele państw trzecich muszą dostarczyć swoje odciski palców i wizerunki twarzy przy pierwszym wjeździe do strefy Schengen. Podczas kolejnych wjazdów i wyjazdów gromadzone informacje biometryczne będą weryfikowane i – o ile dane biometryczne nie wymagają aktualizacji – nie będą pobierane żadne nowe informacje biometryczne. Straż graniczna może stanąć przed wyzwaniem, na przykład gromadząc wizerunki twarzy dzieci. Chociaż standardy dokładności są wysokie, błędnego dopasowania biometrycznego nigdy nie można całkowicie wykluczyć. Odpowiednie zabezpieczenia pomagają zapewnić, że każda osoba jest traktowana z godnością w takich sytuacjach.

4.1 Wybrane kluczowe wnioski

Poniższe wnioski zostały uzyskane w wyniku badań jakościowych.

- Powszechna opinia wśród funkcjonariuszy straży granicznej na badanych BCP wskazuje, że pobieranie odcisków palców jest łatwiejsze niż wykonywanie zdjęć twarzy, zwłaszcza gdy osoby nie stoją nieruchomo.
- Postawa funkcjonariusza odgrywa kluczową rolę w procesie pobierania danych biometrycznych, ponieważ wpływa na współpracę osoby kontrolowanej. Jak zauważył kierownik zmiany w Polsce: „jeżeli podejdziesz do kogoś z uśmiechem, oni również w pewien sposób odpowiedzą uśmiechem. Ludzie nie sprawiają problemów.”
- Przynajmniej na jednym BCP (lotnisko w Marsylii) funkcjonariusze byli wyposażeni w tablety umożliwiające mobilne kontrole EES, co może ułatwiać kontrolę osób o ograniczonej mobilności.
- Funkcjonariusze straży granicznej opierają się na własnym osądzie i doświadczeniu, aby skutecznie radzić sobie w złożonych sytuacjach. Kierownik zmiany w Bułgarii zauważył: „Nie otrzymaliśmy specjalnego szkolenia ani instrukcji, jak oceniać uszkodzenia dłoni. Po prostu działamy zgodnie z własnym doświadczeniem.”
- Elastyczność jest kluczowa przy obsłudze wyjątkowych okoliczności związanych z czynnikami kulturowymi. Kierownik zmiany na lotnisku w Rzymie-Fiumicino, odnosząc się do kobiety noszącej burkę lub szczególne okrycie twarzy uniemożliwiające weryfikację biometryczną twarzy, stwierdził: „Nie zmusimy jej do jego zdjęcia ani nie skierujemy na drugą linię... jeśli jej odciski palców pozwolą na dopasowanie, to będzie wystarczające.”
- Obawy ekspertów w Niemczech dotyczące poszanowania godności ludzkiej koncentrują się na trzech głównych kwestiach: wykorzystaniu danych biometrycznych, postawie i sposobie komunikacji funkcjonariuszy straży granicznej oraz mechanizmach wsparcia dla podróżnych o szczególnych potrzebach.

Badanie przeprowadzone przez straż graniczną ujawniło następujące ustalenia.

- 87 % funkcjonariuszy straży granicznej uważa, że dostępność komfortowego otoczenia zapewniającego prywatność jest ważnym zabezpieczeniem jakości danych (oprócz odpowiedniego wyposażenia, potwierdzonego przez 91 % funkcjonariuszy straży granicznej) (n = 176) [iv] [4].
- 36% funkcjonariuszy straży granicznej stwierdziło, że potrzebuje szkolenia w zakresie uzyskiwania danych biometrycznych od osób o specjalnych potrzebach (n = 173).
- Straż graniczna z doświadczeniem w przetwarzaniu danych biometrycznych na granicach twierdzi, że wyjaśnienie konsekwencji odmowy dostarczenia danych biometrycznych i dostarczenie większej ilości informacji na temat wykorzystania danych (56%), zapewnienie pasażerowi więcej czasu na rozważenie możliwości (31%), wezwanie kolegi do wsparcia (21%), skierowanie do kierownika zmiany (16%) i wezwanie tłumacza ustnego (14%) pomogło im w sytuacjach, w których pasażerowie odmówili przekazania danych biometrycznych (n = 48).

4.1 Odniesienia prawne

W art. 39 ust. 1 lit. a) rozporządzenia w sprawie EES zobowiązano państwa członkowskie do zapewnienia, aby dane były gromadzone zgodnie z prawem i przy pełnym poszanowaniu godności ludzkiej.

Zgodnie z art. 10 rozporządzenia w sprawie EES pobieranie danych biometrycznych musi być zgodne z Kartą, EKPC oraz w przypadku dzieci, z Konwencją o prawach dziecka. Przy pozyskiwaniu danych dziecka należy przede wszystkim uwzględnić jego najlepszy interes. W art. 17 ust. 3 zwalnia się dzieci w wieku poniżej 12 lat z obowiązku pobierania odcisków palców, ale od wszystkich dzieci, w tym od niemowląt, należy pobierać wizerunki twarzy. W art. 17 ust. 4 i 5 ustanowiono wytyczne dla organów w sytuacjach, w których odciski palców nie mogą zostać pobrane fizycznie ani tymczasowo, na przykład z powodu zranienia ręki, lub na stałe.

Te zabezpieczenia przewidziane w rozporządzeniu w sprawie EES wynikają z art. 1 Karty, zgodnie z którym godność ludzka jest nienaruszalna, oraz z art. 24–26 Karty, dotyczących ochrony dzieci, osób starszych i osób niepełnosprawnych.

Odciski palców i wizerunki twarzy muszą być odpowiedniej jakości, aby uzyskać prawidłowe dopasowanie. W art. 15 rozporządzenia w sprawie EES wymaga się, aby wizerunek twarzy miał wystarczającą rozdzielczość i jakość, aby można go było wykorzystywać w zautomatyzowanym dopasowywaniu danych biometrycznych. Zgodnie z art. 39 – który odzwierciedla bardziej ogólny obowiązek określony w art. 5 ust. 1 lit. d) RODO – państwa członkowskie muszą zapewnić dokładność gromadzonych danych. W [decyzji wykonawczej Komisji \(UE\) 2019/329](#) z dnia 25 lutego 2019 r. określono specyfikacje dotyczące jakości, rozdzielczości oraz wykorzystywania odcisków palców i wizerunku twarzy na potrzeby weryfikacji i identyfikacji biometrycznej w EES.

4.2 Wytyczne

Poniższe wytyczne mogą pomóc organom krajowym w pobieraniu odcisków palców i wizerunków twarzy od obywateli państw trzecich w sposób zapewniający poszanowanie godności ludzkiej.

- Wytyczne 4.1: Zapewnienie, aby wszelkie wytyczne dotyczące jakości danych w celu pobierania danych biometrycznych były ściśle zgodne z unijnymi normami jakości.

Poniższe wytyczne mogą również wchodzić w zakres kompetencji urzędników wyższego szczebla na przejściach granicznych.

- Wytyczne 4.2: Zapewnienie funkcjonariuszom pierwszej linii wytycznych dotyczących sposobu pobierania danych biometrycznych w godny i niedyskryminujący sposób, ze zwróceniem szczególnej uwagi na względy kulturowe lub religijne oraz na kategorie osób, dla których pobieranie danych biometrycznych może być trudniejsze, takie jak małe dzieci, osoby o ciemniejszych odcieniach skóry lub osoby z urazami twarzy lub dłoni.
- Wytyczne 4.3: Zapewnienie funkcjonariuszom pierwszej linii wytycznych dotyczących sposobu zapewnienia obywatelom państw trzecich o szczególnych potrzebach prywatności, czasu lub pomocy, których potrzebują do przekazania swoich danych biometrycznych.
- Wytyczne 4.4: Zapewnienie funkcjonariuszom pierwszej linii wytycznych dotyczących sposobu reagowania na obywateli państw trzecich odmawiających dostarczenia danych biometrycznych.
- Wytyczne 4.5: Wspieranie punktów kontroli granicznej w zapewnieniu wystarczającej liczby pracowników do monitorowania samoobsługowych systemów rejestracji i udzielania pomocy w razie potrzeby.
- Wytyczne 4.6: Zapewnienie funkcjonariuszom pierwszej linii wytycznych dotyczących sposobów radzenia sobie z wyzwaniami związanymi z wiarygodnością biometryczną dotyczącymi osoby o różnych cechach fizycznych (np. dzieci, osoby starsze, osoby o ciemniejszym odcieniu skóry lub inne osoby o mniej wyraźnych rysach twarzy).
- Wytyczne 4.7: Zastosowanie wysokiej jakości infrastruktury informatycznej i oprogramowania zdolnego do szybkiego przechwytywania dokładnych i wysokiej rozdzielczości obrazów i odcisków palców.

4.3 Więcej informacji

- „Praktyczny podręcznik EES” Komisji Europejskiej dla organów krajowych (nieдоступny publicznie).
- [Załącznik do zalecenia Komisji ustanawiającego wspólny „Praktyczny podręcznik dla straży granicznej” przeznaczony dla właściwych organów państw członkowskich prowadzących kontrolę osób na granicach i zastępujące zalecenie C\(2019\) 7131 final z dnia 28 października 2022 r., s. 14, 16.](#)
- Rada Europy, Europejski Trybunał Praw Człowieka i Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Podręcznik europejskiego prawa dotyczącego azylu, granic i imigracji – Wydanie 2020](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2020, w szczególności rozdział 2. Aktualizacja zaplanowana na 2026 r.

- Rada Europy, Europejski Trybunał Praw Człowieka, Europejski Inspektor Ochrony Danych i Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Podręcznik europejskiego prawa o ochronie danych – wydanie z 2018 r.](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2018 r.
- Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Skutki zobowiązania do dostarczenia odcisków palców dla systemu Eurodac w kontekście praw podstawowych](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2015 r.

5. Wspieranie obywateli spoza UE o szczególnych potrzebach

Właściwa identyfikacja i udzielanie wsparcia osobom o szczególnych potrzebach przybywającym na przejście graniczne ma zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania EES zorientowanego na prawa podstawowe. Zapewnia uczciwość, promuje dokładność danych gromadzonych za pośrednictwem systemu, a jednocześnie minimalizuje ryzyko dyskryminacji i szkód.

5.1 Wybrane kluczowe wnioski

Poniższe wnioski zostały uzyskane w wyniku badań jakościowych.

- Badania FRA pokazują, że zasoby umożliwiające identyfikację i wspieranie obywateli państw trzecich o szczególnych potrzebach są ograniczone, zwłaszcza na lądowych i morskich przejściach granicznych.
- W odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami, przedstawiciel władz na lotnisku w Sofii wskazał na praktyczne trudności. Zauważył, że osoby te „przechodzą na przód kolejki wraz z funkcjonariuszem, który im pomaga... ale pod względem infrastrukturalnym nie ma... w całym terminalu żadnych obszarów dostosowanych i odpowiednio oznaczonych dla osób z niepełnosprawnościami.”
- Na lotniskach rodziny z dziećmi poniżej 12 roku życia nie mogą korzystać z bramek ABC, ponieważ wymagałoby to rozdzielenia członków rodziny.
- Korzystanie z bramek ABC jest w dużej mierze niepraktyczne dla osób o ograniczonej sprawności ruchowej, zwłaszcza osób na wózkach.

Badanie przeprowadzone przez straż graniczną ujawniło następujące ustalenia.

- Straż graniczna uczestnicząca w ankiecie FRA przewidziała, że informacje i pomoc związane z EES będą najbardziej potrzebne osobom z niepełnosprawnościami (65%), dzieciom podróżującym samotnie (61%) i osobom starszym (52%), na podstawie ich doświadczenia w sprawdzaniu obywateli państw trzecich o szczególnych potrzebach (n = 176).

5.2 Odniesienia prawne

Wdrażając EES, organy krajowe muszą przestrzegać zabezpieczeń zawartych w Karcie i EKPC, zgodnie z art. 10 rozporządzenia w sprawie EES. Oznacza to, że muszą one zwracać szczególną uwagę na obywateli państw trzecich o szczególnych potrzebach, takich jak osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami i dzieci – wszystkie kategorie osób chronionych na mocy art. 24–26 Karty. Aby zapewnić zgodność z art. 21 Karty, EES musi działać w sposób niedyskryminacyjny.

Zgodnie z art. 10 rozporządzenia w sprawie EES w przypadku pobierania od dzieci wizerunków

twarzy lub odcisków palców organy muszą przede wszystkim brać pod uwagę najlepszy interes dziecka. Zasada ta ma zastosowanie niezależnie od tego, czy dziecku ktoś towarzyszy czy podróżuje samo.

Rozporządzenie w sprawie EES zapewnia szczególną ochronę młodszym dzieciom. Zgodnie z art. 17 ust. 3 dzieci w wieku poniżej 12 lat są zwolnione z obowiązku składania odcisków palców. Wyłączenie to uwzględnia fakt, że odciski palców dzieci zmieniają się z czasem.

5.3 Wytyczne

Poniższe wytyczne mogą pomóc organom krajowym we właściwym identyfikowaniu i wspieraniu obywateli państw trzecich o szczególnych potrzebach w sposób zapewniający poszanowanie godności ludzkiej.

- Wytyczne 5.1: Ustanowienie systemu umożliwiającego obywatelom państw trzecich na wcześniejsze zgłaszanie ich szczególnych potrzeb i zachęcającego ich do tego, aby umożliwić punktom kontroli granicznej oferowanie niezbędnego wsparcia.
- Wytyczne 5.2: Współpraca ze społeczeństwem obywatelskim, organizacjami ochrony dzieci i organami zajmującymi się prawami człowieka w celu uzyskania informacji zwrotnych na temat funkcjonowania EES.

Poniższe wytyczne mogą również wchodzić w zakres kompetencji urzędników wyższego szczebla na przejściach granicznych.

- Wytyczne 5.3: Zapewnienie wskazówek i szkoleń dla punktów kontroli granicznej na temat sposobu organizowania poczekalni i kolejek w sposób umożliwiający rodzinom pozostanie razem i umożliwiający osobom starszym siedzenie bez utraty miejsca w kolejce.
- Wytyczne 5.4: Zapewnienie wytycznych i szkoleń dla punktów kontroli granicznej w zakresie zarządzania kolejkami, tak aby osoby o szczególnych potrzebach, które nie są w stanie korzystać z bramek ABC lub systemów samoobsługowych, nie były nieproporcjonalnie dotknięte długim czasem oczekiwania.
- Wytyczne 5.5: Zapewnienie wytycznych i szkoleń dla punktów kontroli granicznej w zakresie szybkiego identyfikowania obywateli państw trzecich wymagających pomocy, na przykład poprzez zapewnienie wystarczającego nadzoru nad systemami samoobsługi i kolejkami pierwszej linii.
- Wytyczne 5.6: Oferowanie wytycznych i szkoleń dla punktów kontroli granicznej na temat sposobów zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, w tym poprzez zapewnienie wystarczającej ilości miejsca dla użytkowników wózków inwalidzkich.
- Wytyczne 5.7: Zamawianie i wdrażanie systemów samoobsługowych ze skanerami o regulowanej wysokości, pomocą głosową i dotykową informacją zwrotną, aby pomieścić osoby z niepełnosprawnościami.
- Wytyczne 5.8: Współpraca z organizacjami osób niepełnosprawnych przy przygotowywaniu przetargów publicznych na wyposażenie techniczne oraz regularna ocena dostępności pomieszczeń na przejściu granicznym.

- Wytyczne 5.9: Zapewnienie wytycznych dla punktów kontroli granicznej dotyczących sposobu zagwarantowania, aby osoby towarzyszące mogły pomagać niepełnosprawnym obywatelom państw trzecich w procesie pobierania danych biometrycznych.

5.4 Więcej informacji

- „Praktyczny podręcznik EES” Komisji Europejskiej dla organów krajowych (nieдоступny publicznie).
- Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Kontrole graniczne a prawa podstawowe na lądowych granicach zewnętrznych – praktyczne wskazówki](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2020 r., pkt 1.
- [Załącznik do zalecenia Komisji ustanawiającego wspólny „Praktyczny podręcznik dla straży granicznej” przeznaczony dla właściwych organów państw członkowskich prowadzących kontrolę osób na granicach i zastępujące zalecenie C\(2019\) 7131 final z dnia 28 października 2022 r., s. 15.](#)

6. Wykorzystanie danych z Systemu Wjazdu/Wyjazdu zgodnie z prawami podstawowymi

Informacje i dane z EES wspierają różne procedury imigracyjne. Zachowanie czujności co do możliwej niedokładności wyników porównywania danych biometrycznych i świadomość potencjalnych uzasadnień przekroczenia dozwolonego okresu pobytu zmniejsza ryzyko błędnych decyzji lub działań wywołanych niekompletnymi lub niedokładnymi danymi EES.

6.1 Wybrane kluczowe wnioski

Poniższe wnioski zostały uzyskane w wyniku badań jakościowych.

- Badania terenowe na przejściach granicznych wskazały na ograniczenia w zakresie zdolności i elastyczności przeprowadzania kontroli drugiej linii na granicach lądowych i morskich, ponieważ często działają one z ograniczonym personelem i muszą zarządzać zarówno ruchem pieszych, jak i pojazdów.
- Ekspert ds. praw człowieka we Francji zauważył, że przyśpieszone procedury mogą naruszać prawo do skutecznego środka odwoławczego, zwłaszcza gdy osoby nie posługują się językiem kraju przyjmującego.

Badanie przeprowadzone wśród straży granicznej ujawniło następujące ustalenia.

- Około 1 na 4 funkcjonariuszy (27%) napotkało błędy w Systemie Informacyjnym Schengen lub innych bazach danych ponad 6 razy w ciągu ostatniego roku, 1 na 5 funkcjonariuszy napotkał takie błędy co najmniej 2–5 razy (n = 177).
- 45% funkcjonariuszy straży granicznej wskazało na potrzebę szkoleń lub wytycznych w zakresie procedur dotyczących osób ubiegających się o azyl i rejestracji w EES (n = 173).

6.2 Odniesienia prawne

EES oblicza czas dozwolonego pobytu obywateli państw trzecich w strefie Schengen i generuje wpisy po wygaśnięciu dozwolonego pobytu (rozporządzenie w sprawie EES, art. 1). Istnieje automatyczny kalkulator (art. 11), który wskazuje maksymalny czas dozwolonego pobytu danej osoby. Po osiągnięciu maksymalnego okresu pobytu krótkoterminowego obywatele państw trzecich nie będą mogli wjechać do strefy Schengen, chyba że posiadają zezwolenie na pobyt długoterminowy. Artykuł 22 RODO zakazuje podejmowania decyzji opartych wyłącznie na zautomatyzowanym przetwarzaniu.

Zgodnie z art. 12 ust. 3 w związku z art. 9 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EES, EES generuje listę osób, które przekroczyły dozwolony okres pobytu w strefie Schengen, zwanych osobami przekraczającymi dozwolony okres pobytu. Lista ta jest udostępniana organom granicznym, wizowym i imigracyjnym, umożliwiając im podjęcie odpowiednich działań następczych. W

przypadku obywateli państw spoza UE zatrzymanych w strefie Schengen oznacza to zazwyczaj wszczęcie procedury powrotowej.

Aby zapobiec rozpoczęciu procedur egzekwowania prawa imigracyjnego wobec osób przebywających legalnie w strefie Schengen, na przykład w przypadku przedłużenia pobytu ze względów medycznych lub wniosku o udzielenie azylu, w art. 39 rozporządzenia w sprawie EES przewidziano obowiązek zapewnienia dokładności i aktualności danych EES. Oznacza to również, że należy usunąć wpisy w EES dotyczące obywateli państw trzecich, którzy nie są już osobami odbywającymi krótkoterminowe wizyty – na przykład jeżeli nabyli obywatelstwo UE, uzyskali dokument pobytowy lub kartę pobytową dla członków rodziny obywateli UE na [dyrektywy 2004/38/WE](#). Te kategorie osób nie wchodzą w zakres EES, jak określono w art. 2 rozporządzenia w sprawie EES.

Rozporządzenie w sprawie EES nie wyłącza z zakresu jego stosowania osób ubiegających się o azyl. Zgodnie z art. 10 [rozporządzenia \(UE\) 2024/1348](#) (rozporządzenie w sprawie procedury azylowej) osoby ubiegające się o azyl mogą pozostać w trakcie procedury azylowej. Umieszczenie ich na liście osób nadmiernie przedłużających pobyt naraziłoby ich na ryzyko odesłania, co byłoby sprzeczne z Kartą.

W art. 35 ust. 5 rozporządzenia w sprawie EES przewidziano zabezpieczenie w odniesieniu do obywateli państw trzecich, którzy przekraczają okres dozwolonego pobytu z przyczyn od nich niezależnych, na przykład z powodu hospitalizacji lub odwołanego lotu powrotnego. Jeżeli obywatele państw trzecich mogą wykazać, że ich pobyt po upływie dozwolonego okresu był spowodowany nieprzewidywalnymi i poważnymi okolicznościami, muszą zostać usunięci z wykazu osób nadmiernie przedłużających pobyt, a ich dane w EES muszą zostać skorygowane.

Zgodnie z art. 41 rozporządzenia w sprawie EES, dane EES mogą być przekazywane do państw niebędących członkami UE, jeżeli jest to konieczne do udowodnienia tożsamości danej osoby w celu przeprowadzenia jej powrotu. Zgodnie z art. 41 ust. 4 takie przekazanie nie może naruszać praw osób ubiegających się o ochronę międzynarodową i osób korzystających z ochrony międzynarodowej, w szczególności w odniesieniu do zakazu wydalenia (zasada non-refoulement).

6.3 Wytyczne

Poniższe wytyczne mogą pomóc organom krajowym zmniejszyć ryzyko, że niedokładne dane EES spowodują niewłaściwe lub niezgodne z prawem działania następcze.

- Wytyczne 6.1: Ustanowienie skutecznych systemów szybkiego korygowania lub usuwania danych z EES w przypadku, gdy obywatele państw trzecich nie są objęci zakresem EES, na przykład w przypadku uzyskania dokumentu pobytowego lub uzyskania ochrony międzynarodowej.
- Wytyczne 6.2: Ustanowienie systemu monitorowania, czy dane EES obywateli państw trzecich, którzy nie są objęci zakresem EES, są szybko prostowane, uzupełniane lub usuwane.

- Wytyczne 6.3: Zapewnianie właściwym organom regularnych wytycznych i szkoleń na temat kroków, które należy podjąć, gdy osoba, której dane znajdują się w EES, ubiega się o azyl, aby uniknąć umieszczenia jej w wykazie osób nadmiernie przedłużających pobyt, ponieważ może to narazić ją na ryzyko odesłania (zasada non-refoulement).
- Wytyczne 6.4: Zapewnianie regularnych wytycznych i szkoleń dla funkcjonariuszy organów ścigania ds. imigracji w celu zapewnienia, aby wszelkie przekazywanie danych EES do państw trzecich w celu powrotu miało miejsce dopiero po wydaniu ostatecznej decyzji nakazującej powrót.

Poniższe wytyczne mogą również wchodzić w zakres kompetencji urzędników wyższego szczebla na przejściach granicznych.

- Wytyczne 6.5: Oferowanie szkoleń i wskazówek personelowi pierwszej linii w celu profesjonalnego i godnego traktowania każdej osoby, której dozwolony pobyt wygaś.
- Wytyczne 6.6: Oferowanie szkoleń i wytycznych pracownikom pierwszej linii na temat sposobu wdrażania procedur dla obywateli państw trzecich w celu obalenia domniemania przekroczenia dozwolonego okresu pobytu, w tym sposobu zapewnienia obywatelom państw trzecich możliwości przedstawienia wiarygodnych dowodów.
- Wytyczne 6.7: Zapewnienie wytycznych dla punktów kontroli granicznej przyjmujących zaproszonych funkcjonariuszy spoza UE w celu utworzenia stanowisk pracy w sposób zapewniający poufność EES i uniemożliwiający im dostęp do danych EES, w szczególności dotyczących osób ubiegających się o azyl.

6.4 Więcej informacji

- „Praktyczny podręcznik EES” Komisji Europejskiej dla organów krajowych (niedostępny publicznie).
- Rada Europy, Europejski Trybunał Praw Człowieka i Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Podręcznik europejskiego prawa dotyczącego azylu, granic i imigracji – Wydanie 2020](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2020, w szczególności rozdział 2. Aktualizacja zaplanowana na 2026 r.
- Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Zatrzymanie migrantów o nieuregulowanym statusie – kwestie związane z prawami podstawowymi](#), 2012.

7. Włączenie praw podstawowych do szkoleń

Szkolenie ma kluczowe znaczenie dla EES zgodnego z prawami podstawowymi. Gwarantuje to, że cały personel uczy się, jak radzić sobie z różnymi sytuacjami, które mogą napotkać w praktyce, w sposób w pełni szanujący prawa jednostek.

7.1 Wybrane kluczowe wnioski

Poniższe wnioski zostały uzyskane w wyniku badań jakościowych.

- Na badanych BCP stosunkowo niewielu funkcjonariuszy straży granicznej miało możliwość udziału w specjalistycznych szkoleniach stacjonarnych dotyczących EES. Większość z nich uczestniczyła w szkoleniach online, co było postrzegane jako ograniczenie pod względem dostępu do praktycznych ćwiczeń, bezpośredniej informacji zwrotnej oraz możliwości omówienia rzeczywistych scenariuszy z trenerami i współpracownikami.
- W momencie prowadzenia badań na BCP wielu funkcjonariuszy nie wiedziało, jakie kroki należy podjąć w przypadku błędnego wprowadzenia danych do EES.
- Tymczasem wielu funkcjonariuszy nie było jeszcze świadomych mechanizmów korekty danych w systemie EES.

Badanie przeprowadzone wśród straży granicznej ujawniło następujące ustalenia.

- Funkcjonariusze straży granicznej wymienili następujące potrzeby szkoleniowe: kategorie pasażerów zwolnionych z systemu wjazdu/wyjazdu (60 %), procedury dotyczące osób ubiegających się o azyl i ich rejestracji w systemie wjazdu/wyjazdu (45 %), możliwości korekty danych w pierwszej linii i procedury ukierunkowanej pomocy (45 %), procedury dotyczące dzieci (42 %), przeprowadzanie dokładnych kontroli w przypadku rozbieżności w systemie wjazdu/wyjazdu (41 %), pobieranie i weryfikowanie danych biometrycznych od osób o specjalnych potrzebach (36 %), skuteczna komunikacja z obywatelami państw trzecich (28 %) oraz wykorzystanie przyszłej interoperacyjności wielkoskalowych systemów informacyjnych UE podczas odpraw granicznych (21 %) (n = 173).

7.2 Odniesienia prawne

Art. 38 ust. 5 rozporządzenia w sprawie EES stanowi, że pracownicy, którym zezwolono na dostęp do danych w EES i korzystanie z nich, muszą najpierw przejść odpowiednie szkolenie. Szkolenie to powinno dotyczyć tego, jak zapewnić bezpieczeństwo danych, jak chronić dane osobowe osób i jak przestrzegać ich praw podstawowych.

7.3 Wytyczne

Poniższe wytyczne mogą pomóc organom krajowym w zwiększeniu wiedzy i umiejętności w zakresie praw podstawowych wszystkich pracowników pracujących z EES.

- Wytyczne 7.1: Regularne przeglądanie i aktualizowanie komponentów dotyczących praw podstawowych w szkoleniach EES, dostosowując ich treść do zmieniających się praktyk i wyciągniętych wniosków.

Poniższe wytyczne mogą również wchodzić w zakres kompetencji urzędników wyższego szczebla na przejściach granicznych.

- Wytyczne 7.2: Włączenie praw podstawowych do uczenia się w miejscu pracy w ramach EES w celu pogłębienia wiedzy i dostosowania się do zmieniających się praktyk i obowiązków.
- Wytyczne 7.3: Dalsze oferowanie ukierunkowanych szkoleń dla funkcjonariuszy pierwszej linii w zakresie następujących aspektów praw podstawowych dotyczących EES:
 - Jak pobierać odciski palców i wykonywać zdjęcia twarzy w sposób wrażliwy na potrzeby dzieci i uwzględniający płeć;
 - Jak udzielać jasnych i niedyskryminujących wyjaśnień dotyczących celu i przebiegu zbierania danych biometrycznych;
 - Jak stosować komunikację przyjazną dzieciom, w tym prosty i niebudzący lęku język, oraz jak udostępniać materiały informacyjne odpowiednie dla dzieci (np. przewodniki ilustrowane, filmy);
 - Jak respektować zasady ochrony danych, przepisy dotyczące cyberbezpieczeństwa, zasady bezpieczeństwa danych oraz przepisy dotyczące sieci i systemów informacyjnych, w oparciu o przykłady i symulacje przypadków użycia;
 - Jak traktować osoby z poszanowaniem godności i profesjonalizmem podczas pobierania danych biometrycznych, z uwzględnieniem wrażliwości kulturowej i świadomości uprzedzeń niejawnych;
 - Jak stosować podejście „człowiek w pętli” („human-in-the-loop”) przy ocenie jakości danych oraz ryzyka możliwych błędów wprowadzania lub dopasowywania danych;
 - Jak skutecznie informować obywateli państw trzecich, którzy zgłosili żądanie sprostowania, uzupełnienia lub usunięcia swoich danych;
 - Jak rozpoznawać oznaki stresu lub dyskomfortu oraz udzielać wsparcia, szczególnie osobom o szczególnych potrzebach, takim jak dzieci, osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami;
 - Jak wspierać osoby z niepełnosprawnościami i inne osoby o szczególnych potrzebach w sposób szanujący ich prywatność i bezpieczeństwo oraz profesjonalny;
 - Jak oceniać uzasadnione przyczyny przekroczenia okresu pobytu i jak traktować osoby przekraczające dozwolony okres pobytu z godnością i bezstronnie, zgodnie z zasadą niedyskryminacji, niezależnie od ich statusu prawnego;
 - Jak traktować wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową, których dane zostały już zarejestrowane w EES, zapewniając poszanowanie ich godności, prawa do azylu oraz zasady *non-refoulement*.

7.4 Więcej informacji

- „Praktyczny podręcznik EES” Komisji Europejskiej dla organów krajowych (nieдоступny publicznie).
- Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Kontrole graniczne a prawa podstawowe na lądowych granicach zewnętrznych – praktyczne wskazówki](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2020 r., pkt 10.

Endnotes

[i] „n” oznacza liczbę funkcjonariuszy straży granicznej, którzy odpowiedzieli na konkretne pytanie na wszystkich dziewięciu przejściach granicznych, na których przeprowadzono badania terenowe, spośród 177 uczestników badania. Łączna liczba respondentów w odniesieniu do każdego pytania uwzględnia zarówno respondentów, którzy udzielili istotnych odpowiedzi na pytania, jak i tych, którzy wybrali warianty odpowiedzi „nie wiem” lub „wolę nie mówić”. Nie uwzględniono w nim odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu, w których nie wybrano żadnej opcji odpowiedzi.

[ii] „n” oznacza liczbę funkcjonariuszy straży granicznej, którzy odpowiedzieli na konkretne pytanie na wszystkich dziewięciu przejściach granicznych, na których przeprowadzono badania terenowe, spośród 177 uczestników badania. Łączna liczba respondentów w odniesieniu do każdego pytania uwzględnia zarówno respondentów, którzy udzielili istotnych odpowiedzi na pytania, jak i tych, którzy wybrali warianty odpowiedzi „nie wiem” lub „wolę nie mówić”. Nie uwzględniono w nim odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu, w których nie wybrano żadnej opcji odpowiedzi.

[iii] „n” oznacza liczbę funkcjonariuszy straży granicznej, którzy odpowiedzieli na konkretne pytanie na wszystkich dziewięciu przejściach granicznych, na których przeprowadzono badania terenowe, spośród 177 uczestników badania. Łączna liczba respondentów w odniesieniu do każdego pytania uwzględnia zarówno respondentów, którzy udzielili istotnych odpowiedzi na pytania, jak i tych, którzy wybrali warianty odpowiedzi „nie wiem” lub „wolę nie mówić”. Nie uwzględniono w nim odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu, w których nie wybrano żadnej opcji odpowiedzi.

[iv] „n” oznacza liczbę funkcjonariuszy straży granicznej, którzy odpowiedzieli na konkretne pytanie na wszystkich dziewięciu przejściach granicznych, na których przeprowadzono badania terenowe, spośród 177 uczestników badania. Łączna liczba respondentów w odniesieniu do każdego pytania uwzględnia zarówno respondentów, którzy udzielili istotnych odpowiedzi na pytania, jak i tych, którzy wybrali warianty odpowiedzi „nie wiem” lub „wolę nie mówić”. Nie uwzględniono w nim odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu, w których nie wybrano żadnej opcji odpowiedzi.

About this publication

© Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, 2026

Kopiowanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Wykorzystywanie lub powielanie zdjęć i innych materiałów, co do których FRA nie przysługują prawa autorskie, wymaga bezpośredniej zgody właściciela praw.

Ani Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, ani żadna osoba działająca w imieniu Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania zamieszczonych poniżej informacji.

Dokument ten został przetłumaczony z języka angielskiego (Entry/Exit System: Fundamental rights guidance for border guards) przez Urząd Ochrony Danych Osobowych. FRA nie ponosi odpowiedzialności za to tłumaczenie.

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2026

HTML

- TK-01-25-031-PL-Q
- ISBN: 978-92-9489-784-8
- DOI: 10.2811/4202747

PDF

- TK-01-25-031-PL-N
- ISBN: 978-92-9489-785-5
- DOI: 10.2811/6321363

Zdjęcia (okładka):

- okładka: © FRA

FRA – AGENCJA PRAW PODSTAWOWYCH UNII EUROPEJSKIEJ

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Vienna – Austria

T +43 158030-0 – F +43 158030-699

- fra.europa.eu
- linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency
- instagram.com/fundamental.rights
- facebook.com/fundamentalrights
- youtube.com/EUAgencyFRA
- x.com/EURightsAgency